

IZBEGLIČKE SUZE

Proleće 1992. godine. Rano jutro. Sunce se lagano budi obasjavajući zlatnim zracima planine, brežuljke i zelena polja okupana jutarnjom rosom. Opčinjena prizorom koji deluje nezemaljski lepo, zatvaram umorne oči da bar na na trenutak zaboravim realnost, ali me ubrzo iz sanjarenja budi miris zapaljenih kuća. Otvaram oči i vidim prizor koji me vraća u brutalnu stvarnost, prizor koji će me svojom surovošću i težinom pratiti do kraja života i zauvek me promeniti. Sa svakom zapaljenom kućom koju vidim, zapaljen je i jedan deo moje duše. I radost moje mladosti i životni entuzijizam, i ljubav, i vera, i poverenje u ljude i naciju koju sam donedavno zvala svojom, gori i nestaje zauvek u plamenu i dimu.

Kroz dim i suze gledam kolone izbeglica kako polako hodaju pognutih glava okrećući se ponekad da još jednom vide zgarišta kuća koje zauvek napuštaju. Srce mi bolno kuca gledajući stare žene kako drhtavom rukom krišom brišu suze razmišljajući o svojim sinovima koji, otrgnuti iz udobnosti i mira porodičnog gnezda, gledaju svakodnevno smrti u oči, tamo negde, na prvim linijama.

Lica žena su bleđa, nepomična, pogled uprt u daljinu. Samo se usne miču u tihoj, skoro nemoj molitvi u strahu da još više ne uznemire ionako uznemirenu decu. S vremena na vreme podignu oči prema nebu u molitvi za spas. Gledam majke ispijenih tužnih lica kako pokušavaju da umire gladnu i umor-

nu decu koja plaču tek probuđena iz ranog jutarnjeg sna, naterana da marširaju ne shvatajući zašto.

Brišem rukavom prozore autobusa još zamagljene od jutarnje rose i trljam umorne oči, u neverici gledajući prizor od kog osećam jak ubod u grudima koji se razliva sve do zatiljka stvarajući oštar bol i podseća da sam budna i da prizor koji vidim nije san. Gušim se od straha koji mi steže grlo, osećam da nemam vazduha dok mi kapljice znoja kvase čelo. Guši me miris ustajalog vazduha u autobusu pomešan sa smradom dima od cigareta. *Umreću ako ne udahnem svež vazduh*, razmišljam dok mi srce snažno lupa u napadu panike. Otvaram prozor, ali umesto svežine zapahnjuje me miris dima koji mi peče grlo i oči.

„Požuri sine”, čujem vapaj mlade žene. „Požuri, ne zastajkuj i ne plači. Nema se kad... Ne gledaj kuću... Ne okreći se! Nema vajde... Ode nam kolona, ubrzaj korak... Ostasmo...Ubiće nas...” Ali dečak kao da ne čuje majčino preklijanje. I dalje stoji ne mičući se, pogleda uprtog u dim i zgarište dojutrošnjeg doma, lica uronjenog u meku toplinu malog plišanog zeke. Stoji tako, nem, sa iskrivljenim nogicama u malim kišnim braon čizmicama obuvenim naopačke, koje još više ističu njegovu dečju ranjivost, brišući povremeno nos krajem malo dugačkog rukava plave pidžame. Zaboravljam sopstveni strah te u brizi za malog dečaka i u želji da ga ohrabrim, vičem kroz prozor: „Požuri mališa, požuri! Vратиćeš se ti jednog dana. Trči sad, trči...” I kao da ga je moj glas osvestio, dečak je podigao glavu, pružio ruku majci i držeći čvrsto svog malog zeku u drugoj ruci, potrčao da stigne kolonu.

Dok je autobus polako odmicao, izgubila sam kolonu iz vida. Ali je nikada nisam izgubila iz duše.

Udahnula sam duboko, zatvorila prozor i naslonila glavu na sedište pokušavajući da se malo odmorim.

Glava mi je teška poput olova. Oči su mi natečene od mnogih neprospavanih noći. Sedim u autobusu koji vozi izbe-

glice za Srbiju i pitam se gde ja to, u stvari, idem? Sa strahom razmišljam o budućnosti koja je još uvek neizvesna. Jedino što znam je da smo izabrali Srbiju kao buduću luku spasa sa namerom da odemo u mali grad u kom se moj brat trenutno nalazi radeći kao muzičar u jednom od hotela. Ipak, nisam sigurna da ćemo tamo i ostati pošto moj brat i sam menja mesta boravka zbog prirode svog posla.

Početak rata u Bosni. Mnoge izbeglice, poput nas, napuštaju kuće i odlaze u druge delove Jugoslavije, u područja u kojima se ne ratuje, pokušavajući da nađu sigurnije mesto i uzdajući se u pomoć Crvenog krsta za krov nad glavom i parče hleba. Hvata me jeza pri pomisli na budućnost. Gledam majku i oca u želji da nađem utehu i pogled ohrabrenja. Tata deluje malo uplašeno i tužno, a mama, kao i obično, potpuno smireno. Ova žena urođene hrabrosti, životne mudrosti i jakog duha nikada se i ničega nije bojala. Ni rata, ni života, ni smrti. Ni opasnosti ni nesigurnosti. Težak život, detinjstvo provedeno u Drugom svetskom ratu i mnoge životne nevolje učinile su je jakom i moćnom, otvorivši joj šesto čulo pomoću kojeg može da, poput ptica, nasluti oluju i nevolju koja dolazi.

„Bežimo dok je još vreme, jer gore tek dolazi“, ponavljala je, iskustvom starog ratnika, još od samog početka. Ovu moćnu ženu, stvorenu da donosi sudbinske odluke sa lakoćom čarobnjaka, život je naučio da bude vidovita. Nije ovo njoj prvi rat koji proživljava. Ojačana iskustvom Drugog svetskog rata, moja majka vrlo dobro može da nasluti da mešoviti brak između pravoslavne Srпкиnje i katolika Hrvata, kao što je brak mojih roditelja, ima slabe šanse da preživi u zemlji kao što je Bosna, koja iznenada postaje živi vulkan. Sastavljen od izmešanih većinskih etničkih grupa: katolika, to jest Hrvata, pravoslavaca Srba i muslimana koji su godinama živeli u miru i slozi, ovaj vulkan je konačno proradio i počeo iz svog besnog ždrelda da izbacuje užarenu lavu mržnje koja pali kuće, ljude,